

TAIVASTEN VALTAKUNTAA VASTAAN HYÖKÄTÄÄN

II

Lihavointi, alleviivaus ja kuvat: Väinö Hotti

Risto Santala 18.5.1929 – 26.9.2012

"Taivasten valtakuntaa vastaan hyökätään"

© [Risto Santala](#) 1965

Myyttimiehistä ja heidän pyrkimyksistään

Aikamme pahin sokea pilkku teologian alalla on puhe "myyteistä" ja "myyttien poistamisesta", "Entmythologisierung", jolloin eräät teologit tarjoutuvat aivankuin pelastamaan [Uuden testamentin](#) sanoman poistamalla siitä sen, minkä he luulevat olevan luonteeltaan "myyttistä". Mikä jalous! Tämä kurrimaito tarjotaan sitten evankeliumin sijasta.

Jerusalemin hebrealaisen yliopiston Kuolleen meren kääröjä ja Uutta testamenttia luennoiva professori **David Flusser** sanoi kerran keskustellessamme teologien myyttienpoistamisinnosta: "Entmythologisierung ei ole käytännössä muuta kuin *Entrealisierung*, siis vieraannuttamista todellisuudesta." Kuitenkin tätä pyrkimystä

laajalti kiitellään. Professori Flusser sanoi kerran lempeään tapaansa: "Sen mitä kansallissosialistinen Saksa ei kyennyt tekemään yrittäessään hävittää kristinuskoa maasta, sen tulee varmasti Bultmann saamaan aikaan."

Rudolf Bultmann on vaaraksi kirkolle siinä, että hän vaatii kyllä Uuden testamentin tutkijalta "elämänyhteyttä" tutkimuskohteeseensa, ja loistavana sananselittäjänä hän pyrkii osoittamaan kunkin Uuden testamentin lausuman alkuperäisen taustan, niiden *Sitz im Leben'in* - mutta toisaalta Bultmann projisoi selityksensä myytti-olettamuksensa lävitse: hänelle evankeliumi on miltei kokonaan hellenistinen "saarna", *keerygma*. Ja kuten prof. **Rafael Gyllenberg** tunnustaa kirjassa Teologia etsii suuntaa, "keerygmassa ja siis myös evankeliumeissa julistettu Kristus ei ole historiallinen Jeesus, vaan uskon ja jumalanpalveluksen Kristus. Uskonnonhistoriallisen tutkimuksen kieltä käyttäen Kristus-julistus oli kulttilegenda ja evankeliumit laajennettuja kulttilegendoja", (s. 44). Bultmann hylkää käytännössä miltei kaiken Jeesuksen historiallisen merkityksen ja evankeliumien keskeisen sanoman, mutta eksistenssifilosofina ja dialektisen teologian aseina hän jälleen rakentaa evankeliumin "jäännöksistä" Kristus-keerygman, missä itse julistuksesta käytännössä tehdään kristinuskon. Bultmannin mielestä historiallinen Jeesus ja kirkon julistama Jeesus ovat kaksi eri asiaa. Bultmann puhuu kyllä ristin salaisuudesta ja ylösnousemuselämän voitosta, mutta näillä sanoilla on hänen esityksessään toinen merkitys kuin Uudessa testamentissa. Bultmann itse sanoo Uuden testamentin teologiansa alussa: "Jeesuksen julistus kuuluu UT:n teologian edellytyksiin, mutta ei ole osa siitä."

Bultmannin into puhdistaa kristinuskon myyteistä on lopulta myös perusteeton - se on eräänlainen kumarrus vuosisatamme alun myyttikeskustelulle. Ja kun kumarrus tapahtuu luterilaisen kirkon teologian nimessä, meidän tulisi vieläkin ehdottomammin hävetä tällaista luopumusta. Tahtoessaan tehdä Uuden testamentin sanomasta reaalisemman, hän on sortunut Entrealisierung'iin, todellisuudesta vieraannuttamiseen. Bultmannin tavoin tulkittu Jeesus puhuu aivankuin sähkösanomatyyliin - vain osa evankeliumeista on Bultmannista Jeesuksen tuotetta. Myös koko eskatologinen sanoma on steriloitu pois evankeliumeista. Kun aikoinaan Rousseau ihmetteli Jeesuksen opin elimellistä yhteyttä ja suuruutta ja sanoi: "Ystävänä, tuollaisia asioita ei keksitä. Tosiasiat Sokrateesta, jonka olemassaoloa ei kukaan epäile, ovat paljon heikommin perustellut kuin ne, mitkä kerrotaan Jeesus Nasaretilaisesta", ja kun hän totesi, että "olisi paljon vaikeampi selittää useamman miehen yhteissopimuksesta laatineen evankeliumit, kuin että yksi mies on antanut niille aineiston - sillä näiden olisi pitänyt olla suurempia kuin evankeliumien sankarin itsensä", niin nyt arvelee Bultmann alkuseurakunnan saarnaajien yhtäkkiä yltäneen jokseenkin ihmeelliseen viisauteen ja yhtenäisyyteen, vaikkakin evankeliumien opetuslapsien parhaimmistosta esittämä kuva jo kumoaa tällaisen teorian.

Bultmannia saatetaan kiittää "kunnioitettavasta pelottomuudesta" hänen purkaessaan evankeliumia ja pyrkiessään omavaltaisesti "vastustamattoman kokonaisnäkömyksen tarpeen" vuoksi laatimaan "myyttinäkemystään". Bultmannin olettamuksen mukaan alkukirkon synty on a) Jerusalemin äitikirkon ja b) hellenististen seurakuntien keerygman tulosta. Tämän rakennelman perustana on arvelu, että [Johanneksen](#)

[evankeliumi](#) ja monet Uuden testamentin kuvista olisivat syntyneet gnostilaisuuden vaikutuksen alaisina. Johanneksen evankeliumin prologi ja sen maininta, että kaikki on saanut syntynsä Sanan, logoksen, kautta, vaikutti pitkähkön ajan Bultmannin oppilaissa niin, että Johanneksen evankeliumista tehtiin teologinen torso ja se esitettiin usein epäperäisten eli apokryfisten evankeliumien perään (Ks. esim. Gyllenbergin UT:n johdanto-oppia ss. 175-185).

Mainittakoon tässä, että Johanneksen evankeliumin luonnollisin lähtökohta on juutalainen jokapäiväinen kiitosrukous sellaisista ruoista ja lahjoista, joiden alkuperä ei ole "maasta". Tänäkin päivänä siunataan varsinaisen aterian jälkeen tuodut antimet seuraavasti: "*Baruuch attaa Adonai, Eloheinuu Meleck ha-oolam, she-hakkol nihjaa bidvaroo*", 'Ole siunattu Sinä Herra, Jumalamme, Maailman Kuningas siitä, että kaikki on tehty Hänen Sanallaan'.

Lisäksi on v. 1947 löydettyissä Kuolleen meren kääroissä nelisen vastinetta [*](#)), jotka ilmaisevat: "Sinun Sanasi kautta on kaikki saanut syntynsä ja ilman Sinua ei ole mitään tehty", hoodajoot I: 19. Kyseisten käärojen vuoksi on gnoosis-teoria Uuden testamentin selityksen lähtökohtana suuresti väistynyt, ja suurin osa teologeista on palauttanut takaisin leikkelemälleen torsolle sen jäsenet.

Reaalisin todistus Bultmannin keerygma-ajatuksen liiallista korostusta vastaan on asia, jonka jokainen maallikkokin voi terveellä järjellä todeta: Kun seuraa Uuden testamentin ainoita saarnaesimerkkejä, jotka ovat [Apostolien teoissa](#), huomaa heti niiden luonteen olevan aivan epähelleeninen. Pietarin, Stefanuksen ja Paavalin puheista on laajat esimerkit Apostolien teoissa, ja ne ovat täysin [Vanhan testamentin](#) profetioiden hapattamat. Ne puhuvat pääasiassa Jumalan sanan lupauksista, Jeesuksen kärsimyksistä ja kuolemasta, ylösnousemuksesta, syntien anteeksisaamisesta Jeesuksen nimessä sekä viimeisestä tuomiosta. Katso [Ap.t. 1: 15-25](#), [2: 14-40](#), [3: 12-26](#), [4: 8-12](#), [7: 1-53](#), [10: 34-44](#), [13: 16-41](#), [17: 2-3](#) ja [23-31](#), [22: 1-21](#), [26: 2-23](#). Tuntuu oudolta ajatella, että samat miehet (esim. Pietari ja Paavali), jotka saarnasivat Apostolien teoissa täysin epähelleenisesti, olisivat toimineet toisessa hengessä vaikuttaessaan evankeliumien keräämiseen ja niiden tulkintaan.

Jumalan Sanasta, logoksesta, joka ilmestyi meille Jeesuksessa, sanotaan kreikaksi: *panta di autuu egeneto*, 'kaikki on saanut syntynsä Hänen kauttaan' (Ks. [Miika 5: 1](#), [Sananl. 30: 4-6](#), [Kol. 1: 16-17](#) ja [Ilm. 4: 11](#)). Juuri samaa kreikkalaista sanontaa toistivat juutalaiset useasti päivittäin siunatessaan eväänsä: "*Hakkol nihjaa bidvaroo*", 'kaikki on saanut syntynsä Hänen Sanassaan'. Ei tässä ole mitään vierasta hapatusta. Miksi yrittää projisoida Uuden testamentin sanoma aina hellenistisistä käsitteistä unohtaen sen alkuperäisen juutalaisen taustan?

Jos jumaluusopissa olisi kysymys vain yksityismielipiteistä, voisi kirkon sisäiset epäuskon hyökkäykset ohittaa pelkällä olankohautuksella. Mutta on kysymys koko Jumalan valtakunnan työstä ja ihmissieluista. Jos omaantuntoonsa ja Jumalan sanaan pitäytyvän papin on vaiettava Bultmannista, mistä hänen lopulta on lupa huutaa? *Ipcha*

mistabra-sanontaa käyttäkseni tahtoisin sanoa: Bultmann on tyypillinen sabotaasi" henki kirkon teologiassa. Tämäkin lienee liian kiltisti ja kesyesti sanottu. Juuri Bultmann on iskostanut nuoren teologipalven sydämeen ajatuksen, että Uusi testamentti olisi myyttikokoelma ja että vasta meidän saarnamme, keerygmamme, ja meidän uskomme pätevöittää Uuden testamentin tarkoitukset. Olen tavannut liian monta tällaista nuorta bultmannilaista enkä voi sanoa muuta kuin "vae victis", voi voitettuja.

Apostoli Pietari kirjoittaa toisen kirjeensä ensimmäisen luvun [16. jakeessa](#): "Sillä me emme seuranneet viekkaasti sommiteltuja taruja tehdessämme teille tietäväksi Herramme Jeesuksen Kristuksen voimaa ja tulemusta, vaan me olimme omin silmin nähneet hänen valtasuuruutensa."

On murheellista todeta, että Saksassa on nykyään laajoja alueita, joilla raamatulliseen uskoon perustuva avoin julistustyö on käynyt mahdottomaksi. Syynä pidetään bultmannismia. Muuan pappismies kertoi erään liberaalin kirkkoherran kieltäneen luterilaiselta papilta kirkkonsa käytön, koska tämä "vielä uskoi Jeesuksen ylösnousemukseen". "Minä tulen julkisesti varoittamaan seurakuntaani teistä," hän sanoi, "mutta jos olisitte Bultmannin oppilas, voisin kyllä hyväksyä julistuksenne." Ei ole myöskään ihme, että englantilainen piispa John Robinson käyttää Bultmannia astinlautanaan kirjassaan Rehellinen Jumalan edessä. Näiden miesten eksyttävä voima piilee siinä, että heidän sanottavansa on sokaisevan samankaltaista pienissä yksityiskohdissaan - ero näkyy suurissa pääkysymyksissä. Onko tässä jotakin samaa kuin niissä "yökylväjissä", jotka Matteuksen evankeliumin [13: 25](#) mukaan kylvivät "lustetta nisun sekaan"? Lusteen ja nisun erohan näkyy vasta korjua aikana.

Mistä tämä nykyajan teologian myyttikauhu sitten on saanut alkunsa? Käsitykseni mukaan nykyajan "myyteistä puhdistaminen" on suoranaista jatkoa vuosisadan alun mytologisen koulukunnan perusteettomille väitteille, että Jeesus olisi kulttisankari ja myytti. Vaikkakin kyseisen koulukunnan (Karlhoff, Robertson, Smith, Jensen, Drews ym.) päätelmät on historiallisin todistein täysin kumottu, jäi silti myyttikauhu teologien veriin. Onhan tunnettua, että jos tiettyä asiaa kyllin usein toistetaan, se vähitellen valtaa tajunnan etsien usein vain toisenlaisen ilmenemismuodon. Myytti-sanaa toistettiin vuosisadan alkupuolella niin runsaasti ja siihen tuijotettiin tuijottamistaan, kunnes siitä tuli aikamme teologian sokea piste.

Jeesuksen historiallisuuden epäminen ilmeni julkisuudessa ensimmäiseksi Ranskan vallankumouksen jälkeen 1700-luvun lopulla. Sama ranskalaisella maaperällä syntynyt liikehtiminen jatkui Saksassa 1800-luvun puolivälistä lähtien, jolloin Bruno Bauer lopulta kielsi jopa Jeesuksen historiallisuuden. Huippunsa myyttikeskustelu saavutti vuosina 1910-1911. Syynä tähän väittelyyn oli lähinnä Karlsruhen filosofian professorin A. Drews'in kirja *Die Christusmythe* eli Kristus-taru. Siinä hän väitti kärjistetysti, että "on täydellinen erehdys" ajatella, että kristillisen kirkon kehityksen alkukohtana olisi historiallinen Jeesus.

Mutta kuten usein tapahtuu, vastustus saattaa tuoda muassaan terveellisen käänteen koko keskustelulle. Vapaamielisen juutalaisuuden isä Leo Baeck kirjoitti kirjasessaan Kristus-myyttikysymyksestä (1910), että kristinuskon luotettavuus perustuu kokonaan kysymykseen Jeesuksen historiallisuudesta. Sitä vastoin esim. juutalaisuus hänen sanojensa mukaan voisi elää aatteellisesti, vaikka voitaisiinkin todistaa, että Moosesta ei olisi ollut. Samalla hän totesi kristityillä olevan aivan toiset mahdollisuudet vastata kyseiseen ongelmaan, jos he olisivat tutkineet "maaperää, jolta kristinusko on kasvanut". Heidän olisi tutkittava Jeesuksen ajan "ajatuksia ja tunteja" voidakseen löytää varman pohjan Jeesuksen historiallisuudelle.

Parhaana mytologisen koulukunnan vastaisena kirjana pidetään Tukholman yllirabbiinin, prof. **Gottlieb Kleinin** pientä alkujaan saksaksi ilmestynyttä tutkielmaa Onko Jeesus historiallinen henkilö (1910). Tuossa ylioppilasaikanani rakkaaksi tullessa, moneen kertaan lukemassani ja toisillekin lainaamassani kirjasessa osoitetaan vääjäämättömästi, miten mieletöntä ja perustelematonta on yrittää selittää Jeesus kulttisankariksi tai myytiksi.

Kirjaseen esipuheessa prof. Klein sanoo toivovansa, että hänen esitelmänsä "auttaisi tietämään, että tässä käsiteltävä ongelma ei ole lainkaan ongelma, vaan että rabbinistisista lähteistä käsin tapahtuva Uuden testamentin historian laiminlyöty opiskelu on ainakin osittain aikaan saanut määrättyissä piireissä vallitsevan kaaoksen." Vedoten Jeesuksen opetusmetodiin, joka on tuttu juutalaisista *midrashimeista*, ja Jeesuksen keskusteluihin aikansa eri uskonnollisten puolueitten edustajain kanssa sekä temppelin tapoihin, jotka kuvastuvat evankeliumeista, ja mm. Isä meidän -rukoukseen, mikä noudattaa kolmiosaisena, ******) seitsemän rukouspyyntöä käsittävänä ja monikon ensimmäisessä persoonassa luettavana aikansa juutalaista hurskasta tapaa, Klein päätyy tulokseen, että Jeesus on todella elänyt omana aikanaan. *******) Saman prof. Klein toteaa Johannes Kastajasta, ylipappi Hannaasta ja Kaifaasta.

Viitaten Apostolien tekojen 5. luvussa ([34-39](#)) esiintyvän neuvoston jäsenen fariseus Gamalielin puheeseen prof. Klein tuo valoon useampia Gamalielin lausumia. Pirkei Avoot'issa 5: 17, Gamaliel lausuu mm. sellaista, mikä muistuttaa Ap.t:n antamaa kuvaa hänestä: "Jokainen seurakunta, mikä rakentuu Jumalan nimeen, tulee kestämään, kun taas sitä vastoin niillä seurakunnilla, mitkä eivät rakennu Jumalan nimeen, ei ole mitään tulevaisuutta." Apostolien tekojen em. puheessa Gamaliel lausui: "Jos tämä hanke eli tämä teko on ihmisistä, niin se tyhjään raukeaa, mutta jos se on Jumalasta, niin to ette voi heitä kukistaa. Varokaa, ettei teitä ehkä havaittaisi sotiviksi itse Jumalaa vastaan."

Prof. **Gottlieb Klein** mainitsee kirjassaan myös [Ap. t. 15. luvun](#) esittämän ns. apostolien kokouksen eittämättömänä historiallisena tosiasiana, jolle voidaan saada tukea niin Paavalin kirjeistä kuin "juutalaisista asialähteistä". Ja hän jatkaa: "Tähän ei prof. Drews kiinnitä vähintäkään huomiota. Otanpa esimerkin. Drews sanoo: 'Kristinuskon vanhin todistaja, Paavali, ei tiedä mitään historiallisesta Kristuksesta. Hänen ihmiseksi tullut jumalanpoikansa on tarkalleen juutalaispakanallinen vapahtajajumaluus Jeesus' jne.

Tähän voi vastata: Paavalin kirjeestä galatalaisille, joka on Uuden testamentin vanhimpia kirjeitä ja jonka jopa prof. Drewskin joutuu tunnustamaan aidoksi, näkyy selvästi, mitä Paavali tietää historiallisesta Jeesuksesta. Paavali sanoo 4. luvun [jakeessa 4](#): 'Mutta kun aika oli täytetty, lähetti Jumala Poikansa, vaimosta syntyneen, lain alaiseksi syntyneen, lunastamaan lain alaiset.' Tämä kohta ei salli minkäänlaista symbolista tulkintaa, jok'ainut viittaus myyttiin on poissuljettu."

Keskustellessani kerran vastikään edesmenneen prof. **Martin Buberin** kanssa hän mainitsi antavansa suuren arvon prof. Kleinin alkukristillistä kirkkoa koskeville tutkimuksille. Em. kirjasensa lopussa Klein viittaa erääseen toiseen tutkielmaansa, Ensimmäinen kristillinen katekismus, ja sanoo: "Olen myös siinä todistanut, että huomattavat ennen temppelin tuhoamista eläneet juutalaiset kirjanoppineet eivät ole ainoastaan selvästi tunteneet Jeesusta henkilönä, vaan he ovat myös melkoisen vakavasti askarrelleet hänen murheellisen kuolemansa parissa. Tulokseni, mihin en ole päätenyt vasta viime kädessä, vaan mikä on syntynyt enemmän kuin kolmen vuosikymmenen uutteran Uuden testamentin historian tutkimuksen hedelmänä, voin tiivistää seuraavasti: kirkkaammin, täsmällisemmin ja persoonallisempaa leimaa kantavammin kuin Jeesuksen oppi on, ei ole talletettu mitään muuta muinaisajan oppia..."

Apostoli **Paavali** todisti kuningas Agrippan edessä: "Kuningas kyllä, nämä tietää - eiväthän nämä ole missään syrjäsopeissa tapahtuneet" ([Ap.t. 26: 26](#)).

Liberaaliteologian puheeseen "myyteistä" ei ole lopultakaan mitään todellista syytä - kysymys on vain työhypoteesista, olettamuksesta, johon tahdotaan kaavioida koko kristillinen jumaluusoppi. Tällainen olettamus vie joskus aivan kummalluuksiin: muuan hollantilainen teologi kirjoitti pari vuotta sitten kirjan, jonka mukaan Apostolien tekojen helluntaitapahtuma ei olisi tapahtunut lainkaan historiassa vaan kyseinen kertomus johtuisi "Luukkaan teologisesta kaavasta". Mieleen nousee kuva lääkäri Luukkaasta, joka kirjoittaisi Apostolien tekoja toisessa kädessään harppi ja toisessa laskutikki. Tämäntapainen *Entmythologisierung* on todella *Entrealisierung* eli todellisuudesta vieraannuttamista. On nyt tosi helluntaikertomus läpeensä sellainen, että sen "*Sitz im Leben*" on jokaisen juutalaisuutta vähänkin tuntevan tutkittavissa.

Leo Baeckin mukaan kristinuskon luotettavuus perustuu juuri Jeesuksen omaan elämäntyöhön. Sitä ei voi irroittaa Hänestä. Lutherkin korosti: "*Christus universae scripturae scopus est*", - vapaasti käännettynä: Kristus on kaikkien kirjoitusten linssi. Uskomme perustuu historialliseen Jumalan ilmoitukseen, ei myyttiin. "Tästä to tunnette Jumalan Hengen: jokainen henki, joka tunnustaa Jeesuksen Kristukseksi, l i h a a n tulleeksi, on Jumalasta." "Sillä monta villitsijää on lähtenyt maailmaan, jotka eivät tunnusta Jeesusta Kristukseksi, joka o l i l i h a a n t u l e v a; tämä tämmöinen on villitsijä ja antikristus" ([1 Joh. 4: 2](#) ja [2 Joh. 7](#)).

Myyttivillitys on juuri tätä apostoli Johanneksen osoittamaa luopumusta, missä historia, "lihaan tuleminen", kielletään. Näin kielletään yleensäkin kaikki historiallinen tapahtuminen. Ja voiko olla mitään syvemmin juuri historiaan perustuvaa kuin

evankeliumi? Kuitenkin apostoli Paavali korosti 1. Korinttolaiskirjeen [2. luvussa](#), että luonnollinen ihminen ei ota vastaan sitä, mikä Jumalan Hengen on, sillä se on hänelle hullutus. Se pysyy hullutuksena, vaikka se on kuinka historiaan juurtunut. Apostoli Paavali antaa teologialle uuden avainsanan: "Emme ole saaneet maailman henkeä, vaan sen Hengen, joka on Jumalasta, e t t ä t i e t ä i s i m m e, m i t ä Jumala on meille lahjoittanut" ([1 Kor. 2: 12](#)).

Jeesus tiesi, että fariseukset eivät usko häneen, "vaikka joku kuolleistakin nousisi ylös". Usko ei ole historiallisen tapahtumisen mekaaninen seuraus. Mutta usko rakentuu silti historiassa tapahtuneeseen Jumalan ilmoitukseen. Usko on Jumalan lahja. Vain Pyhä Henki voi johtaa meitä siihen, "e t t ä t i e t ä i s i m m e, m i t ä Jumala on meille lahjoittanut". Tämä Raamatun ymmärtämisen "linssi" avautuu Jeesuksesta Kristuksesta käsin, joka jätti meille "varman ja kaikin puolin vastaanottamisen arvoisen" sanansa.

[*\)](#) Ks. kirjaa: Kenenkä te sanotte minun olevan. Kansan Raamattuseuran Säätiö, Hki 1964, ss. 100-108.

[**\)](#) *shevach, tefillaa, hoodajaa,*
ylistys, rukous ja kiitos.

[***\)](#) Ks. Kansan Raamattuseuran Säätiön kustantamaa kirjaa Kenenkä te sanotte minun olevan, Hki 1964, ss. 63-68.